

Thomas Pikettys bok, *Capital in the Twenty-First Century* – 10 år senere

Av Marius Doksheim, fagsjef i Civita

Den engelskspråklige utgaven av økonomen Thomas Pikettys bok *Capital in the Twenty-First Century* ble utgitt i april 2014, året etter at den originale franske utgivelsen kom ut. Boken kom også på norsk i 2016, utgitt av Cappelen Damm.

Boken fikk enorm oppmerksomhet og endret den offentlige debatten om ulikhet. Det var den mest sentrale utgivelsen i en rekke av bøker og tidsskriftsartikler som med tall og teorier forsøkte å forklare hvordan de økonomiske forskjellene utviklet seg. Sammen med andre forskere, som Emmanuel Saez og Gabriel Zucman, bidro Piketty til at ulikhet og økonomiske forskjeller fikk større oppmerksomhet både innad i økonomifaget og i den bredere samfunnsdebatten.

Det er nå 10 år siden boken kom på engelsk, og den er etterfulgt av en lang rekke andre bøker om ulikhet, både fra Piketty selv og andre forskere. Debatten har blitt mer nyansert, og flere av de tesene som fikk mest oppmerksomhet i 2014, er nå mindre sentrale i forståelsen av ulikhetsutviklingen.

Boken ble mye lest og mye referert til i den politiske debatten. I de internasjonale fagmiljøene har imidlertid kritikken av boken og teoriene vært minst like fremtredende som hyllesten.

Dette notatet tar for seg det mest sentrale i den internasjonale økonomiske fagdebatten i årene som er gått. Det følger opp flere tidligere notater fra Civita, blant annet [Capital in the Twenty-First Century – Nyansering og mulige løsninger](#) (2014) og [Thomas Piketty – ett år etter](#) (2015). Mye av kritikken som omtales i det herværende notatet, følger opp kritikken som ble fremmet allerede ved utgivelsen, og som dermed omtales mer utførlig i notatene fra 2014 og 2015.

Forskning fungerer ved at forskerne presenterer teorier og fremsetter hypoteser, som så følges opp av kritikk, alternative teorier og nye funn. Det betyr ikke nødvendigvis at de originale ideene mister sin relevans eller blir uvesentlige, men det betyr gjerne at de opprinnelige slutningene modifiseres og nyanseres. Notatet blir preget av at kritikken er mer interessant enn hyllesten og gjentakelsene, men det bør likevel understrekes at den originale boken også inneholder viktige innsikter og funn som står seg godt.

Ulikhetsdebatten har også utviklet seg ved at en rekke nye momenter er kommet til, nye tall er inkludert, og ikke minst at samfunnsdebatten har beveget seg. For å holde dette notatet kort, er fokuset her utelukkende kritikken av *Capital in the Twenty-First Century* og teoriene i denne boken.

Kritikk fra norske forskere

Agenda, som kaller seg tankesmien for sentrum-venstre, har vært aktive i den norske debatten om Piketty og ulikhetsutviklingen. I en podcast-episode fra november 2023 gir nestleder Hannah Gitmark sine betraktninger om hvor boken står 10 år etter utgivelsen.¹ Episoden gir et perspektiv som kan utfylle dette notatet, men det er interessant at det i all hovedsak er norske forskeres kritikk av boken som gjengis. Den internasjonale debatten har vært omfattende.

Den norske kritikken er først og fremst formulert av Kalle Moene og Rolf Aaberge, og ble gjengitt i Civita-notatene fra 2014 og 2015. Noe av den, som kritikken av bruken av kapitalbegrepet, er i tråd med kritikken internasjonalt, som gjennomgås senere i dette notatet. Andre deler av deres kritikk har et mer tydelig norsk utgangspunkt, og etterlyser større vekt på faktorer som har bidratt til lav ulikhet i Norge og Norden, som fagforeningenes rolle, trepartssamarbeidet og velferdsordningene. Interessant nok gjengir Gitmark også Aaberges kritikk av dem som hevdet at også Norge kunne utvikle seg til et «Downton Abbey-samfunn». Denne påstanden var det Agendas leder Marte Gerhardsen som fremmet.²

Kritikk av tall og metode

USA står sentralt i Pikettys bok, og det hevdes at den økonomiske ulikheten i landet har økt kraftig. I andre land har utviklingen vært mindre markant, men Pikettys «profeti» er at også andre land etter hvert vil utvikle seg i retning av det man har sett i USA. Derfor er det interessant at det nå er mye debatt om hvordan utviklingen i USA faktisk har vært.

En analyse av Gerald Auten og David Splinter, økonomer tilknyttet det amerikanske finansdepartementet og kongressens «Joint Committee on Taxation», stiller spørsmål ved om det faktisk har vært en sterk økning i ulikheten. Ved å korrigere for det de mener er feil i metoden, finner de at de økonomiske forskjellene i USA knapt har steget siden 1960-tallet, og at økningen i hvert fall er langt mindre enn andre forskere, deriblant Thomas Piketty, har kommet frem til.³

Økonomene mener at det er flere problemer ved Pikettys metode, og at de alle fører til at ulikhetsøkningen overdrives. De mener blant annet at Piketty, ved å bruke skattestatistikk, overser at en betydelig andel av inntektene til de rikeste tidligere ikke ble rapportert inn til myndighetene. Før den amerikanske skattereformen i 1986 var bruken av såkalte *tax shelters* utbredt. Blant annet ble en del personlig forbruk finansiert av bedriftene.

Et annet poeng er at rike mennesker i dag oftere enn andre er gift. De har også oftere en partner som selv er rik (og ikke er for eksempel «hjemmeværende husmor», som tidligere). Når disse ekteparene skattelignes sammen, oppstår en skjevhet, siden de lave inntektene fordeles på flere husholdninger, mens de rikeste husholdningene blir rikere. Om man i stedet ser på individene hver for seg, slik Auten og Splinter gjør, forsvinner noe av den økte ulikheten.

En ytterligere forstyrrelse oppstår når goder som arbeidstakerne får direkte fra arbeidsgiveren, som for eksempel helseforsikring, ikke telles med i inntektene. Slike goder betyr mest for dem som ikke er blant de aller rikeste. Om slike fordeler telles med, reduseres inntektsandelen til den rikeste prosenten med omtrent ett prosentpoeng. Her kan det også bemerkes at det i land som Norge har stor betydning at heller ikke offentlige velferdsordninger regnes med i ulikhetsstatistikken.

Med alle justeringene finner de at den rikeste prosenten av befolkningen i dag har omtrent ni prosent av de totale inntektene, mot rundt 15 prosent som Piketty, Saez og Zucman melder om. De finner ingen økning i ulikheten siden 1960-tallet.⁴

Det kan imidlertid også tenkes at også kritikerne ser bort fra viktige endringer, for eksempel muligheten for at lave inntekter i større grad enn tidligere rapporteres inn til skattemyndighetene. Et sentralt spørsmål her er om det er og har vært mest skatteunndragelse blant rike eller blant dem med lavere inntekter. Piketty antar at skatteunndragelse, som ikke er med i skattetallene og dermed heller ikke i beregningsgrunnlaget for ulikhet, er mest konsentrert blant de rike.⁵

I det hele tatt er det svært mange ulike anslag for hvordan inntektsulikheten har utviklet seg de siste tiårene. Stephen Rose i tankesmien Urban Institute har vist at det finnes et bredt spekter av anslag for utviklingen av medianinntekten i USA siden 1979 – fra et fall på åtte prosent med Pikettys metode, til en økning på 51 prosent.⁶ Det viser at det ikke er ubestridt at middelklassen har sett en svekkelse i sine inntekter. Gramm, Ekelund og Early skriver i boken *The Myth of American Inequality* at det er feil at ulikheten i USA har økt så mye. Økningen forsvinner om vi justerer for blant annet prisvekst og faktorene som Auten og Splinter nevner.

Også i andre land er utviklingen i ulikheten omdiskutert, og det er ikke noen klar økende tendens, slik Piketty varslet. I Storbritannia er andelen av inntekten etter skatt som tilfaller den

rikeste prosenten den samme nå som på midten av 1990-tallet. I Europa som helhet er inntekten til de topp 10 prosentene relativt til de nederste 50 prosentene omtrent uendret.⁷ Heller ikke i Norge er det noen sterkt økende inntektsulikhet siden tusenårsskiftet, om man glatter ut årsspesifikke tilpasninger til skattereformer. Ifølge SSBs statistikk var gini-koeffisienten for inntekt etter skatt 0,266 i snitt i årene 2018 til 2022, mot 0,262 i årene 2000 til 2004.⁸ Formuesulikheten har trolig økt, men er vanskeligere å måle.

Kritikk av tesen $r > g$

Formelen $r > g$ var sentral i Pikettys bok. Den sier at avkastningen på kapital (r) over tid er høyere enn den økonomiske veksten (g). Resultatet vil være at de rikeste, som i hovedsak lever av kapitalavkastning, oppnår høyere velstand enn de som lever av vanlig lønnsinntekt. Det skaper formueskonsentrasjon og stadig økende økonomisk ulikhet.

Tesen er enkel å forstå og ble mye brukt i samfunnsdebatten, selv om Piketty ganske raskt innrømmet at sammenhengen var mindre klar og av mindre betydning enn han var blitt tillagt.⁹

Det er vanskelig å finne empirisk støtte for tesen. Carlos Góes ved IMF finner tvert imot at den økonomiske veksten har vært høyere enn avkastningen på kapital i 75 prosent av landene han undersøker. Når Góes tester teorien på data fra 19 avanserte økonomier de siste 30 årene, finner han ingen støtte til Pikettys hypoteser. I tre av fire land falt ulikheten (målt ved inntekt) når avkastningen på kapital økte raskere enn bruttonasjonalproduktet.

I motsetning til Piketty, mener Góes at endringer i sparingen veier opp for mye av effekten fra økt kapitalandel. Han påpeker at sparingen går opp og ned og jevner ut kapitalens andel av økonomien.¹⁰ Det er ikke kapitalens økende andel som forklarer økningen i ulikhet, men snarere økende ulikheter i arbeidsinntekt, mener Góes. Det kan skyldes flere ting, som økt betydning av humankapital og høyere lederinntekter.

Devesh Raval, økonom i Federal Trade Commission, argumenterer for at avkastningen på investeringer vil falle over tid, slik at $r > g$ ikke holder og formuene vil slutte å vokse relativt til BNP.¹¹ Dette er også i tråd med kritikken fra tidligere finansminister Lawrence Summers, som mener at Piketty undervurderer den avtakende avkastningen av kapital. Pikettys teori sier at den marginale verdien av kapital avtar saktere enn kapitalen akkumuleres. Det er i strid med den rådende oppfatningen, som sier det motsatte. Dermed kan det ikke stemme at en høyere andel av kapital som andel av inntekten fører til en høyere andel av kapital i økonomien totalt sett, og dermed økende ulikhet.¹²

Kritikk av kapitalbegrepet

En annen, tidlig kritikk av boken gikk på at Piketty ikke skilte godt nok mellom ulike typer kapital. Matthew Rognlie, som da var student, viste at høy avkastning på kapital i hovedsak var begrenset til den økte avkastningen på investeringer i eiendom og land, ikke produktiv – det vi i Norge kaller «arbeidende» – kapital. Investeringer i næringslivet har de siste tiårene ikke hatt den samme

høye avkastningen. Det har også betydning for fordelingen mellom arbeidstakere og kapitaleiere, da investeringer i eiendom ikke gir den samme typen maktforskjeller. Andelen av inntektene som tilfaller arbeidstakerne har falt i USA, men stort sett ikke i andre land.¹³

Simcha Barkai ved Boston College viser også at lave kapitalkostnader (som er knyttet til lave renter) i perioden Piketty ser på, har ført til at overskuddene i næringslivet har økt. Men de økte overskuddene har ikke økt kapitalens andel på bekostning av arbeidstakernes andel. Også han viser at det ikke er produktiv kapital, men snarere «uproduktiv» kapital (inkludert eiendom) og manglende konkurranse, som har gitt en større andel til eierne.¹⁴ Sparing har trumfet investering. Økonomene Gutiérrez og Philippon viser at samme årsaker ligger bak en relativt lav investeringstakt. I markedet der det er liten konkurranse og høy konsentrasjon blant selskapene, investeres det mindre. I stedet går overskuddene i bedriftene tilbake til eierne.

Det samme viser Furman og Orszag i artikkelen «A Firm-Level Perspective on the Role of Rents in the Rise in Inequality». De mest suksessfulle selskapene har tatt en større andel av inntektene. Spørsmålet er hvorfor, og forskerne mener det kan skyldes at disse kan redusere konkurransen, enten direkte i markedet eller gjennom det politiske systemet. Rimelig kapital har ikke gitt høyere investeringer verken i eksisterende selskaper eller blant nykommere, men bare høyere overskudd.

En annen forsker, Ja Song, legger vekt på endringer innad i bedriftene. Før hadde store selskaper ansatte på alle lønnsnivåer, mens det nå er mer segregert. Noen selskaper ansetter nå høyt-lønnede, mens andre ansetter lavtlønnede.¹⁵ Mer enn to tredjedeler av den amerikanske økningen i ulikhet fra 1981 til 2013 kan forklares av større variasjon mellom selskapene, skriver Song.¹⁶

Piketty er også blitt kritisert for ikke å legge vekt på den økte betydningen av den vanskelig målbare humankapitalen, som har betydning for inntektsforskjeller.

Kritikk av løsningene

Mens mange har latt seg overbevise av mange av argumentene og teoriene i Pikettys bok, er det svært få som har sagt seg enig i forslagene til løsninger. Statsminister Jonas Gahr Støre har for eksempel sagt at forslaget om 90 prosent formuesskatt «nesten ikke er interessant å diskutere».¹⁷

Lawrence Blume og Steven Durlauf skrev i det ledende tidsskriftet *Journal of Political Economy* at selv om de begge regner seg som «egalitarians», det vil si at de er positive til økonomisk utjevning, mener de at Piketty «has undermined the egalitarian case with weak empirical, analytical, and ethical arguments».¹⁸ De legger vekt på at Piketty har en svak mikroøkonomisk forståelse av økonomien, noe som også fører til at løsningene blir dårlige. Når han for eksempel ikke skiller godt nok mellom ulike typer kapital, blir det vanskelig å gjøre noe med driverne bak forskjellene. Hvis problemet er høy avkastning på kapital investert i eiendom, blir det bom om man forsøker å redusere investeringene i produktivt næringsliv.

Pikettys forskning er slett ikke den eneste som det siste tiåret har gitt økt oppmerksomhet om ulikhet og økt debatt om hvilke tiltak som bør settes inn for å unngå en utvikling mot for store forskjeller, men boken *Capital in the Twenty-First Century* er det enkeltbidraget som har fått mest oppmerksomhet.

Det er litt synd, da boken fort kan få oss til å overse noen av de mest sentrale faktorene for å bevare moderate forskjeller. Det er en rekke faktorer som har betydning, og som det er enklere og mer effektivt å gjøre noe med, enn å redusere kapitalen som sådan. Offentlige velferdsordninger, utdanning og goder fra arbeidsgiver bidrar til utjevning. De høyere rentene de siste årene vil kunne ha stor betydning. Et skille mellom produktive investeringer i næringslivet og andre former for kapital, kan gjøre politikken mer treffsikker, og unngå de bivirkninger for strenge begrensninger på næringsinvesteringer vil gi. Trolig er det bedre å legge til rette for spredning av kapital og eierskap, både til eiendom og aksjeeierskap, enn å konfiskere store andeler av de rikes kapital.

Civita er en liberal tankesmie, som gjennom sitt arbeid skal bidra til økt kunnskap og oppslutning om liberale verdier, institusjoner og løsninger, og fremme en samfunnsutvikling basert på respekt for individets frihet og personlige ansvar. Den enkeltes publikasjons forfatter(e) står for alle utredninger, konklusjoner og anbefalinger, og disse analysene deles ikke nødvendigvis av andre ansatte, ledelse, styre eller bidragsytere. Skulle feil eller mangler oppdages, ville vi sette stor pris på tilbakemeldinger, slik at vi kan rette opp eller justere.

Ta kontakt med forfatteren på marius@civita.no eller civita@civita.no

Noter

- 1 «Noen har snakket sammen», 2.11.2023. <https://www.podplay.com/no-no/podcasts/noen-har-snakket-sammen-158830/episodes/piketty-10-ar-etter-kapitalen-i-det-21-arhundre-209015408>
- 2 Marte Gerhardsen, Aftenposten, 29.4.2014: «På vei mot Downton Abbey?»
- 3 The Economist 29.11.2019: «Economists are rethinking the numbers on inequality» <https://www.economist.com/briefing/2019/11/29/economists-are-rethinking-the-numbers-on-inequality>
- 4 The Economist 30.11.23: «Why economists are at war over inequality». <https://www.economist.com/finance-and-economics/2023/11/30/income-gaps-are-growing-inexorably-arent-they>
- 5 The Economist 29.11.2019: «Economists are rethinking the numbers on inequality» <https://www.economist.com/briefing/2019/11/29/economists-are-rethinking-the-numbers-on-inequality>
- 6 Rose, Stephen J. «How Different Studies Measure Income Inequality». Urban Institute, 2018. https://www.urban.org/sites/default/files/publication/99455/how_different_studies_measure_income_inequality.pdf
- 7 The Economist 29.11.2019: «Economists are rethinking the numbers on inequality» <https://www.economist.com/briefing/2019/11/29/economists-are-rethinking-the-numbers-on-inequality>
- 8 Statistisk sentralbyrå, 19.12.2023. «Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger». <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/inntekt-og-formue/statistikk/inntekts-og-formuesstatistikk-for-husholdninger>
- 9 Piketty, Thomas: «About Capital in the Twenty-First Century». 2015. <http://piketty.pse.ens.fr/files/Piketty2015AER.pdf>
- 10 Góes, Carlos, 2016: «Testing Piketty’s Hypothesis on the Drivers of Income Inequality: Evidence from Panel VARs with Heterogeneous Dynamics». IMF Working paper. <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2016/wp16160.pdf> Talley, Ian: «‘No Empirical Evidence’ for Thomas Piketty’s Inequality Theory, IMF Economist Argues». The Wall Street Journal, 5.8.2016. <https://www.wsj.com/articles/BL-REB-36354>
- 11 The Economist 18.05.2017: «A new anthology of essays reconsiders Thomas Piketty’s “Capital”». <https://www.economist.com/finance-and-economics/2017/05/18/a-new-anthology-of-essays-reconsiders-thomas-pikettrys-capital>
- 12 Steinbaum, Marshall: «Why Are Economists Giving Piketty the Cold Shoulder?». Boston Review, 12.5.2017. <https://www.bostonreview.net/articles/marshall-steinbaum-beyond-piketty/>
- 13 The Economist 29.11.2019: «Economists are rethinking the numbers on inequality» <https://www.economist.com/briefing/2019/11/29/economists-are-rethinking-the-numbers-on-inequality>
- 14 Barkai, Simcha: «Declining Labor and Capital Shares». https://www.gsb.stanford.edu/sites/gsb/files/jmp_simcha-barkai.pdf Steinbaum, Marshall: «Why Are Economists Giving Piketty the Cold Shoulder?». Boston Review, 12.5.2017. <https://www.bostonreview.net/articles/marshall-steinbaum-beyond-piketty/>
- 15 Steinbaum, Marshall: «Why Are Economists Giving Piketty the Cold Shoulder?». Boston Review, 12.5.2017. <https://www.bostonreview.net/articles/marshall-steinbaum-beyond-piketty/>
- 16 Song, Ja et al, 2016: «Firming Up Inequality» http://www.econ.ucla.edu/tvwachter/papers/FUI_website_NBER_SI.pdf
- 17 Morgenbladet 18.8.2023: «Hvordan løse ulikhetskrisen? Støre og Piketty blir ikke enige» <https://www.morgenbladet.no/aktuelt/2023/08/18/hvordan-lose-ulikhetskrisen-store-og-piketty-blir-ikke-enige/>
- 18 Blume, Lawrence og Steven N. Durlauf, 2015. «Capital in the Twenty-First Century: A Review Essay». https://hceconomics.uchicago.edu/sites/default/files/pdf/events/blumedurlaufCapitalprint_accepted.pdf Steinbaum, Marshall: «Why Are Economists Giving Piketty the Cold Shoulder?». Boston Review, 12.5.2017. <https://www.bostonreview.net/articles/marshall-steinbaum-beyond-piketty/>